

geçmiş zaman olur ki...

Taha TOROS

"YA ADANA'YA LİMAN YA MERSİN'E TREN"

Bir asır öncesi, Çukurova'nın sosyal ve ekonomik gelişmesini sağlamak amacıyla, Adana Valiliğinden Babi-Ali'ye gönderilen raporun özeti buydu.

Daha önceki yılların önemli olayları arasında da enteresan bir rapora rastlıyoruz. Bu resmi yazının kapsamından önce, o yılların Çukurova'sına bir göz atalım:

1864 yılında (KOZANOĞLU)nun ayaklanması üzerine, Osmanlı otoritesi sarsıntıya uğramıştır. Sultan Aziz'in Tanzimat döneminin ünlü devlet adamlarından Ali ve Fuat Paşalara başvurur. Her ikisi de Çukurova'da düzenli bir yönetimin kurulmasını, o zamanki Haç yolunun güvence altına alınmasını, yörenin Derebeylerden arınmasını önerirler. Bu amacın sağlanması için, Çukurova'ya Derviş Paşa kumandasında bir tümen gönderilmesi kararlaştırılır. Çevreyi kendi başına buyruk olanlardan temizleyerek doğru yola getirmeyi amaçlayan bu orduya (FIRKA-İ İSLAHİYE) adı verilir. Ünlü tarihçi Ahmet Cevdet Paşa da (O zaman henüz Efendidir). Bu FIKRA-İ İSLAHİYE'nin İdari Müşavirliğine atanır.

Ordunun genç bir kurmay subayı vardır: Binbaşı Ahmet Muhtar Bey. Bu değerli ve kültürlü asker daha sonra 93 Türk-Rus Savaşındaki kahramanlıkları nedeniyle Gazi ünvanını alan, Balkan Savaşı sırasında (Büyük Kabine)yl kuran Sadrazam Ahmet Muhtar Paşa'dır.

Binbaşı Ahmet Muhtar Bey, Çukurova'da bulunduğu müddetçe, hem askeri, operasyonların planlarını, hem bölgenin ekonomik durumunu inceler. Bu konuda hazırladığı raporu Fikra-İ İslahiye kumandanına sunar. 113 yıl öncesine ait olan bu raporda beliren görüşün özeti şudur:

Bereketli bir yurt parçası olan Çukurova'nın gelişmesi için denizle bağlantısının sağlanması zorunludur...

Şair Ziya Paşa da Adana'ya Vali olunca, güzel kalemiyle, Babi-Ali'ye birkaç kez Çukurova'nın ilerisi için önemli önerilerde bulunur. Adana'da

Adana-Mersin Demiryolu yapılırken, Mühendis olarak çalışan ve Adanalıları 50 yıl okutan NEBİ HOCA (Mene-mencioglu) 1857-1938

★ Tren yolunun açılış töreni sırasında Adana Valisi Raif Paşaydı. Tren'in ne olduğunu merak eden halk istasyonu doldurdu. Valinin konuşmasından sonra dualarla tören başladı. Ne var ki uzak tan istasyona soluyarak giren lokomotifi gören halk çil yavrusu gibi dağıldı. Çok gerilere kaçarak bu acaip nesneyi uzaktan seyretmeye başladı.

★ ilk günlerde kimse trene binmemiş, yabancı işletmeciler bir müddet ve halkı alıştırmak amacıyla, insanları parasız taşımışlardı.

yagmur duasına çıkan halka, içi sızlayarak, Seyhan Nehrini gösteren de odur... Vali Ziya Paşa, hükümete, şu iki tekliften birinin kabulünü önerir:

1) Seyhan Nehrinin etrafında büyük setler yaparak ve tarayarak, Adana'nın küçük vapurla-

Şair Ziya Paşa 1878'de Adana'ya Vali olunca, bu bereket diyarının değerlendirilmesi için (Ya Adana'ya Liman, ya Mersin'e Tren) önerisini iki kez Hükümete ulaştırıyordu.

Gazi Ahmet Muhtar Paşa, genç bir Binbaşı iken KOZANOĞLU ayaklanmasını bastıran (Fırka-İ İslahiye)nin Kurmaybaşkanlığını yaptı. O sıralarda Çukurova'nın sosyal ve ekonomik gelişmesi için, verdiği raporda, Adana'nın demiryoluyla Mersin'e bağlanmasını önermişti.

rın gidip gelebileceği bir liman haline dönüştürülmesi,

2) Adana'yı demiryoluyla Mersin'e bağlamak suretiyle burada bir liman kurulması,

Babi-Ali, Ziya Paşa gibi, Avrupa'da ileri bir düzenli ülkeleri yakından tanımış olan aydın bir valinin önerilerini değerlendirmek üzere buraya fen adamlarından oluşan bir ekip gönderir. Sonunda, Adana'nın tren yoluyla Mersin'e bağlanması görüşü onaylanır.

Adana-Mersin arasındaki demiryolu, Vali Abidin Paşa'nın döneminde temeli atılarak, Vali Raif Paşa zamanında ikmal edilir.

ADANA-MERSİN DEMİRYOLU İNŞAATINDA MÜHENDİS OLARAK GÖREV ALAN BİR ADANA'LI

Vaktiyle, Çukurova'lıları 50 yıl okutmuş olan ve 81 yaşında ölen bir ünlü kişi vardı: NABİ HOCA.. Bir zamanlar, merkezi Karaisalı'da bulunan fermanlı bir aşiret reisinin neslinden olan Nabi MENEMENCIOĞLU, 1864 yılında Mene-

Devamı II, Sayfada

Adana'ya liman

Baştarafı 3'. Savfada
mencioğullarının Fırka-i İstahiye tarafından İstanbul'a sürgün edildikleri sırada, 5-6 yaşlarında bir çocukmuş. İstanbul'da hem Mülkiye'î Şahane (Siyasal Bilgiler Fakültesi), hem Mühendishane-i Hümayün (Mühendis Mektebi)'de okumuş, Adana'da açılan ilk İdadi (Lise)nin ilk öğretmeni, aynı zamanda Adana-Mersin demiryolunun inşaatında mühendis olarak çalışmıştır.

ADANA-MERSİN DEMİRYOLUNUN AÇILIŞ TÖRENİ

Adana-Mersin demiryolu 7 Temmuz 1886 günü işletmeye açılmıştır. Yolun uzunluğu 67 kilometredir.

Eski kayıtlar üzerinde yaptığımız incelemeye göre, O sıralarda Adana ile Mersin arasında şu istasyonlar vardı:

Mersin-Yafa Köy-Hacı Talip-Tarsus Gülek Boğazı (Bu yer, bizim bildiğimiz şimdiki Gülek Boğazı olmayıp, Tarsus'un 5 kilometre doğusunda bugünkü Pozantı-Tarsus şosesinin demiryoluyla kesiştiği yerde bulunuyordu). Yenice-Vanisoğlu-Adana.

Tren yolunun açılış töreni sırasında Adana Valisi Raif Paşaydı. Trenin ne olduğunu merak eden halk istasyonu doldurdu. Valinin konuşmasından sonra dualarla tören başladı. Ne var ki, uzaktan istasyona soluyarak giren lokomotif görülen halk çil yavrusu gibi dağıldı. Çok gerilere kaçarak bu acaip nesneyi uzaktan seyretmeye başladı! Rahmetli Nabi Menemencioğlu, ilk vagon dan seyrettiği o günlerin anılarını gülümseyerek anlatırdı...

İlk günlerde kimse trene binmemiş! Yabancı işletmeciler bir müddet ve halkı alıştırmak amacıyla, insanları parasız taşımışlar. Kısa zamanda bu uygarlık aracı, kendisini kabul ettirmiş ve günümüzdek Çukurova'nın sosyal kalkınmasına, ekonomik gelişmesine katkıda bulunmuştur.

İŞLETMENİN YABANCILARDAN TÜRK'LERE GEÇİŞİ

Adana-Mersin demiryolunun imtiyazı, önceleri, İngiliz-Fransız karışımı bir şirkete verilmişti. Daha sonra İngiliz sermayesi şirketten çekilmiş ve yönetim tümüyle Fransızların eline geçmiştir. İmtiyazı ellerine geçiren Fransızlar, bu hattı Fırat'a kadar uzatmak istemişlerse de Anadolu-Bağdat demiryolu imtiyazının Almanların elinde bulunmasından ürkererek bu amaçlarını gerçekleştirememişlerdir. Sonraları, Fransızlar, imtiyazlarını Doçbank'a ait olan Anadolu Osmanlı Demir yolları İdaresine devretmiştir. Ne var ki, Birinci Dünya Savaşında yenilgiye uğrayan Almanların elinden bu işletmeyi tekrar Fransızlar ele geçirmişlerdir. Bu bereketli topraklar üzerindeki yabancı imtiyazlar, Cumhuriyet döneminde sona erdirilerek millileştirilmiştir.

YARIN:

Sadrazam olan
2 Adana Valisi

Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 6 4 0 3 0 0 0 1 0 *